

Koncepcja neo-eurazjatyizmu Aleksandra Dugina

Katarzyna Kaczyńska

Genezę wszystkich rozważań geopolitycznych XX i XXI wieku stanowi fundamentalne dzieło Halforda Mackindera¹ *Geograficzna oś historii*. Jest ono zbiorem rozmyślań na temat związków między geografią, historią i polityką, gdzie środowisko naturalne ma kontrolować człowieka, choć ostatecznie ta zależność okazuje się obustronna. Kontynenty stanowią małe wysepki na wszechświatowym oceanie, zaś panowanie na lądzie zapewnia kontrolę nad morzem. Kluczem do polityki globalnej z europejskiej perspektywy, jest obszar eurazjatyckiego Wielkiego Stepu, który autor nazywa Heartlandem². Jest to pas lasów i stepów, ciągnący się od Polski i Węgier aż do Mongolii. Według Mackindera kontrola nad Wyspą Świata (Europa-Azja-Afryka Płn.) daje szansę panowania nad całą planetą

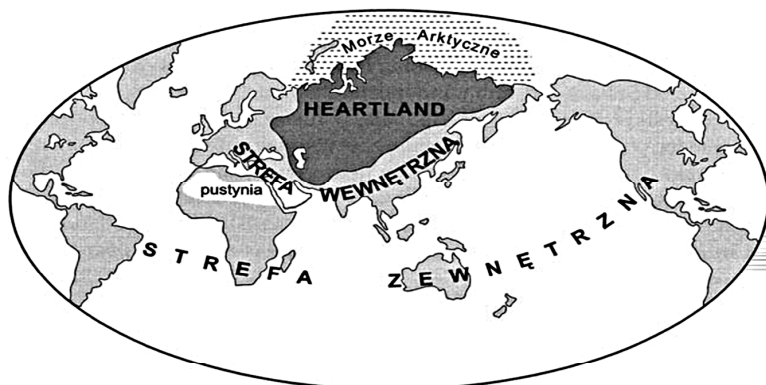
Powyższa teoria stała się natchnieniem dla wielu badaczy. Miała wpływ na geopolitykę niemiecką (szkoła Karla Haushofera), w tym okresie III Rzeszy, strategię amerykańską, np. koncepcja Nicholasa Spykmana, politykę Francji (oś Paryż-Berlin-Moskwa Henri de Groussouvre'a) oraz Rosji w wydaniu neo-eurazjatyckim. Współcześnie głównym ideologiem nurtu eurazjatyckiego jest, urodzony w 1962 r., filozof, historyk religii, publicysta – Aleksander Dugin. Jest on obecnie w Rosji jednym z najbardziej wpływowych specjalistów do spraw międzynarodowych. Pełnił funkcję konsultanta przewodniczącego Dumy Federacji Rosyjskiej. Należał też do grupy doradców prezydenta Władimira Putina. Motywem jego twórczości geopolitycznej jest uzasadnienie konieczności ekspansji politycznej i militarnej Rosji. Jego wizja miejsca Rosji we współczesnym świecie jest inspirowana słowami „kto rządzi Heartlandem, ten włada Światową Wyspą, kto panuje nad Światową Wyspą, ten włada światem”³. Uważa on, że opanowanie Heartlandu może przynieść olbrzymie konsekwencje geopolityczne.

¹ Halford Mackinder (1816-1947) – geograf, profesor Oksfordu. Podstawy geopolityki sformułował w artykule *Geographical Pivot of History*, w którym opisał zasady konfrontacji cywilizacji lądowych i morskich.

² Heartland (serce kontynentu). Azja, Europa i Afryka tworzą Wyspę Świata, otoczoną oceanem. Północno-Wschodnia część kontynentu eurazjatyckiego tworzy wspomniany Heartland. Rozciąga się on od Łaby po Pacyfik.

³ P. Eberhardt, *Koncepcja Heartlandu Halforda Mackindera*, „Przegląd Geograficzny” 2011, nr 83, z. 2, s. 261.

Ilustracja 1., Geopolityczny model świata Halforda Mackindera

Źródło: : L. Moczulski (1999, s./p. 13, za: Mackinder, 1981, s./p. 260).

Dla Dugina wymienione powyżej stwierdzenie stanowi esencję konceptu eurazjatyckiego. Utożsamia on bowiem Heartland z terytorium kolejno Cesarstwa Rosyjskiego, ZSRR oraz Federacji Rosyjskiej. Zadaniem współczesnej Rosji, która ma aspiracje mocarstwowe jest odzyskanie oraz utrzymanie wpływów w tej części świata. Aleksander Dugin wyróżnia dwie, stojące na przeciwległych biegunach cywilizacje, które w naturalny sposób rywalizują ze sobą i dążą do konfrontacji⁴. Jest to cywilizacja zachodnia – Sea Power – talassokracja⁶ kontra cywilizacja Wschodu – tellurokracja⁶. Świat „Łądu” i „Morza” zostały ukształtowane przez dwa wrogie sobie obozy. Pierwszy z nich narodził się na przestrzeniach Eurazji, opiera się na wartościach ducha, preferuje kolektywizm, tradycję, solidarność w relacjach międzyludzkich. Drugi jest owocem cywilizacji rzymskiej, która zakotwiczyła się w szeroko pojętym Zachodzie, którego tożsamość stanowi katolicyzm i protestantyzm. Preferuje wzorce liberalne, indywidualizm, materializm, kapitalizm i globalizm. Aleksander Dugin uważa, że Rosja leżąca w centrum Światowej Wyspy, będąca wspomnianym Heartlandem jest predestynowana do zbudowania supermocarstwa lądowego. By móc tego dokonać należy najpierw pokonać największego rywala – Sea Power, atlantycką cywilizację utożsamianą ze Stanami Zjednoczonymi. Kontrola polityczna nad północną częścią kontynentu eurazjatyckiego oraz nad

⁴ Dugin w przeciwieństwie do Feliksa Konecznego i Samuela Huntingtona, którzy wyodrębnili wiele cywilizacji, wyróżnia tylko dwie.

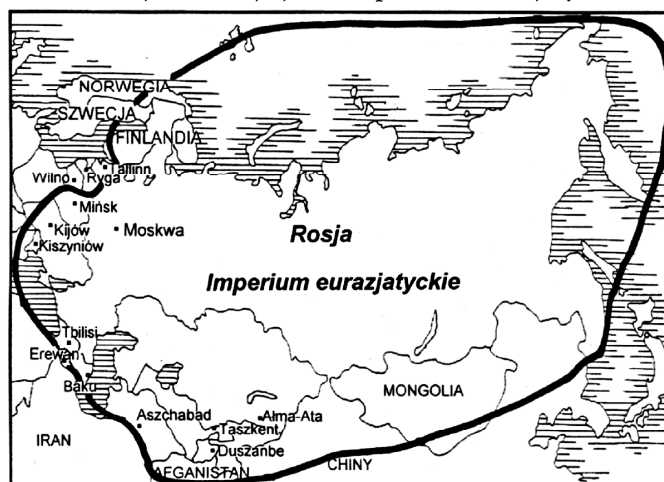
⁵ Talassokracja – panowanie na morzu, władztwo morskie; termin wprowadzony w starożytnej Grecji na określenie dominacji jednego z państw w wyniku posiadanej potęgi morskiej.

⁶ Tellurokracja – władza mocarstw lądowych.

⁷ Żywny Półksiężyc jest wewnętrzną strefą brzegową Eurazji, oddzielającą Heartland od oceanów. Ma ogromne znaczenie strategiczne.

tw. Żywnym Półksiężycem⁷ jest według Dugina żywotnym interesem Rosjan, wręcz misją narodu rosyjskiego⁸, pozwalającą na stworzenie Nowego Imperium Kontynentalnego. Zadaniem Moskwy jest ponowne podporządkowanie ziem utraconych w wyniku rozpadu ZSRR. Program ten nazywa się „sobiraniem imperii”. Przede wszystkim chodzi o dawne republiki sowieckie i Europę Środkową. Ważne też jest nawiązanie bliskich stosunków z blokiem francusko-niemieckim. Jednym z założeń neo-eurazjatyizmu Dugina jest wyrwanie Europy Zachodniej spod kurateli atlantyckiej, czyli wpływów USA.

Ilustracja 2., Rosja jako imperium eurazjatyckie

Źródło: A. Dugin, 1999, s. 415

Jeśli Rosji nie uda się tego dokonać, to wg Dugina czeka ją wielka katastrofa. Przede wszystkim nastąpi ekspansja Chin w kierunku Syberii, blok islamski podbije Azję Centralną i południową Rosję, a obrzeża zachodnie znajdą się w strefie wpływów Europy Środkowej (Ukraina, Białoruś, zachodnia Rosja). Ta wizja jest przesłanką do wskrzeszenia idei eurazjatyizmu i stworzenia odpowiadającej Rosji nowej „osi historii”⁹.

W ramach „renesansu eurazjatyizmu” wykształciły się cztery założenia rosyjskiej polityki zagranicznej. Rosja powinna zachować kontrolę nad północno-wschodnim obszarem Eurazji (Azja Środkowa, Syberia, Mongolia Zewnętrzna), tworząc przeciwwagę dla rosnących wpływów i potęgi Chin.

⁸ A. Dugin, *Osnovy geopolityki. Geopoliticeskoje buduszczeje Rossii*, Moskwa 1997, s. 180.

⁹ P. Eberhardt, *Rosyjski eurazjatyzm i jego konsekwencje geopolityczne*, „Przegląd Geograficzny” 2005, t. 77 z. 2, ss. 183-184.

Polityka zagraniczna na szczeblu światowym powinna w dalszym ciągu mieć charakter antyzachodni, gdzie głównym przeciwnikiem pozostają Stany Zjednoczone. Wysiłki rosyjskie na Kaukazie, w Azji Środkowej i Europie Wschodniej zmierzać będą do odbudowy imperium wielkoruskiego oraz buforowej strefy wpływów. Założenie, że Rosji jest wyznaczona misja decydowania nie tylko o swoim losie, ale też świata w praktyce wiąże się z koniecznością zawiązania systemu odpowiednich sojuszy, które będą w stanie zneutralizować potęgę atlantycką, na której czele stoją Stany Zjednoczone. Dugin proponuje utworzenie trzech strategicznych osi, umacniających pozycję kontynentalnego imperium eurazjatyckiego¹⁰. Pierwsza z nich, usytuowana w Europie, to oś Moskwa-Berlin, druga to oś Moskwa-Tokio (na wschód), trzecia zaś to Moskwa-Teheran (na południe)¹¹. Współpraca z Berlinem ma pomóc w usunięciu wpływów atlantyckich z Europy Środkowej poza Ren i Alpy. Panazjatycka oś z Tokio ma zapewnić bezpieczeństwo Rosji od wschodu¹³ oraz sprzyjać centralizacji obszaru wokół Oceanu Spokojnego i kolonizacji Syberii. Dugin zakłada, że między Rosją a Japonią nie ma żadnego konfliktu geopolitycznego, w odróżnieniu od relacji rosyjsko-chińskich, na których ciążyą historyczne spory graniczne. Przynależność południowych Wysp Kurylskich nie jest dla niego kwestią utrudniającą sojusz strategiczny Moskwa-Tokio. Zakłada, że Japonia jest zainteresowana wykorzystaniem syberyjskich bogactw naturalnych i wyróżnia wspólne zagrożenie w postaci morskiej potęgi Stanów Zjednoczonych, które zagrażają aspiracjom morskim Japonii. Natomiast połączenie z Teheranem pomoże kontrolować sytuację na Kaukazie, w rejonie Zatok Perskiej i Morza Śródziemnego. Duginowi zależy bardzo na realizacji celu, o którym marzyli już carowie rosyjscy, czyli wyjściu do ciepłych mórz, zwłaszcza ku Oceanowi Indyjskiemu¹⁴. Taki sojusz strategiczny pozwalałby kontrolować arabskie złoża naftowe, a to jednoznacznie oznaczałoby bezpośrednią konfrontację z dotychczasowym hegemonem. Ponadto oś Moskwa-Teheran stałaby się kanałem eksportowym dla irańskiej wersji islamu przenoszącego się w głąb Kontynentu¹⁵. Gdyby urzeczywistnił się powyższy scenariusz sojuszy,

¹⁰ A. Dugin, *op.cit.*, ss. 220, 229, 238.

¹¹ *Ibidem*, s. 238

¹² *Ibidem*, s. 223.

¹³ *Ibidem*, s. 333.

¹⁴ *Ibidem*, s. 241.

¹⁵ Dla Dugina sojusznikiem w budowie Imperium Eurazjatyckiego jest islam. Najlepiej, by Europa Zachodnia przyjęła prawosławie bądź islam. Dla Dugina islam to uproszczona forma prawosławia, który tak samo przechowuje tradycję (powołuje się przy tym na szacunek, jakim darzyli islam Fryderyk II Hohenstauf, Goethe, Nietzsche czy myśliciele chrześcijańscy w wiekach przed wyprawami krzyżowymi) za: Ł. Kobeszko, *Eurazja, geopolityka i tradycja. Polityczne i ideowe koncepcje Aleksandra Dugina*, <http://haggard.w.interia.pl/dugin.html>, (dostęp 10.05.2013 r.).

to uformowałyby się „Konfederacja Wielkich Przestrzeni” prowadząca wprost do Eurazjatyckiego Imperium. Sercem imperium naturalnie byłaby Rosja otoczona przez Imperium Europejskie z centrum w Niemczech, Imperium Środkowoazjatyckie z Iranem na czele oraz Imperium Oceanu Spokojnego z wiodącą Japonią¹⁶.

Ilustracja 3., Podstawowe osie strategicznego eurazjatyckiego bloku

Źródło: A. Dugin (1999, s./p. 225)

Rozpad ZSRS, a tym samym upadek idei komunistycznej, będącej spoiwem łączącym państwo sowieckie, zrodził w Rosji po 1991 roku potrzebę wypełnienia pustki ideologicznej. Nowe koncepcje, tj. neobizantyzm czy atlantyzm ustąpiły miejsca szczególnie wybijającemu się neo-eurazjatyzmowi, wskrzeszonemu przez Aleksandra Dugina, który w eurazjatyzmie upatruje szansy na odbudowanie Rosji jako wielkiego imperium kontynentalnego, a społeczeństwu rosyjskiemu wskazuje nową drogę poszukiwania własnej tożsamości i autoidentyfikacji. Istotnym elementem jego neo-eurazjatyckiej teorii wartym przedstawienia, jest nowa konstelacja geopolityczna, która wyznacza Europie Środkowej marginalne miejsce, zaś Polskę traktuje jako swoisty bufor leżący na styku dwóch mocarstw – Niemiec i Rosji.

Według eurazjatyckiej teorii Dugina, Europa – w przeszłości centrum świata, została sprowadzona do statusu amerykańskiej kolonii bez własnej geopolitycznej roli. Stała się dla USA przyczółkiem wpływów. Zadaniem Rosji jest więc wyrwanie jej spod dominacji amerykańskiej i uświadomienie konieczności

¹⁶ A. Dugin, *op. cit.*, s. 247.

ści statusu neutralności¹⁷, co w praktyce oznacza, że niezależna Europa nie będzie stanowić żadnego niebezpieczeństwa, a z czasem może stać się nawet sojusznikiem Rosji. Taka strategia leży w jej interesie. Rozbicie sojuszu transatlantyckiego i wyodrębnienie Europy jako niezależnego podmiotu na arenie międzynarodowej zdecydowanie osłabi jej relacje ze Stanami Zjednoczonymi, a to według Dugina pozwoli na powolną „finlandyzację” Starego Kontynentu oraz automatyczne wyrugowanie USA z europejskiej strefy wpływów¹⁸. Osiągnąć powyższy cel można za pomocą wojny i podboju lub przez konsekwentne wspieranie wszelkich separatystycznych i europejskich tendencji względem USA¹⁹. Nowym hegemonem Europy powinny stać się Niemcy. Jest to obszar, który wg Dugina ma charakter kontynentalny, w przeciwieństwie do położonej za Renem atlantyckiej Europy²⁰. I to z nimi powinna porozumieć się Rosja. Nie tylko ze względu na historyczne tradycje²¹, ale przede wszystkim ze względu na szansę reorganizacji geopolitycznej tego zakątka świata. Zjednoczenie lądowej części Europy będzie przebiegało na odcinku Berlin – Moskwa i to determinuje przyszłość geopolityczną Europy Środkowo – Wschodniej. Dugin podkreśla, że zjednoczenie pod przewodnictwem Niemiec ma sens tylko wtedy gdy nie będzie skierowane przeciwko Rosji²². Jak pisze: „*Oś Moskwa-Berlin uleczy niemoc obu partnerów i umożliwi powstanie w przyszłości potężnej Wielkiej Rosji i Wielkich Niemiec. W dalszej perspektywie doprowadzi to do stworzenia trwałej strategicznej i ekonomicznej konstrukcji dla powstania zjednoczonego Imperium Eurazjatyckiego – Imperium Europejskiego na zachodzie i Imperium Rosyjskiego na wschodzie Eurazji*”²³.

Aleksander Dugin prezentuje autorski program geopolityczny zmierzający do przeorganizowania Europy Środkowo-Wschodniej. W tym celu potrzebne jest nowe wytyczenie granicy, takie które satysfakcjonować będzie obydwie strony, co pozwoli uniknąć w przyszłości konfliktów. Małe kraje, zaistniałe

¹⁷ Europa jako najbardziej prawdopodobne miejsce konfliktu Eurazja (Rosja) – Stany Zjednoczone.

¹⁸ A. Dugin, *op. cit.*, s. 369.

¹⁹ S. Dębski, *Geopolityczna przyszłość Rosji*, „Arcana” 1998, nr 1/19, s. 91.

²⁰ Przeciwnieństwem lądowych Niemiec jest atlantycka Anglia, stanowiąca morską bazę USA. Francja ma bardziej złożone położenie geopolityczne. Na przestrzeni historii miała zarówno morskie jak i kontynentalne interesy. Może zatem przyjąć dowolną opcję, jednak jej antyamerykanizm rokuje na przyłączenie do bloku pod przewodnictwem Niemiec.

²¹ Aleksander Dugin dostrzega w Prusach eurazjatyckie korzenie i docenia ich państwowotwórczą rolę w zjednoczeniu Niemiec. Sojusz prusko – rosyjski w XIX wieku, polityka Bismarcka, porozumienie z czasów II wojny światowej stanowią fundament pod stworzenie bloku kontynentalnego.

²² Dugin, powołując się na Karla Haushofera przypomina, że konflikty niemiecko-rosyjskie pozwoliły Anglosasom uzyskać przewagę w przeważającej części świata.

²³ A. Dugin, *op. cit.*, ss. 228 – 229.

w XX wieku w wyniku postanowień traktatu wersalskiego na dziesiątki lat stały się „kordonem sanitarnym”, pasem ziemi oddzielającym Rosję od Europy a przede wszystkim Niemiec. Przeszkodę należy zneutralizować i zburzyć, a ingerencję na tym terenie niepożądanych państw trzecich definitywnie zakończyć. Rozgraniczenie, o którym wspomina Dugin ma na celu zarówno interesy rosyjskie jak i niemieckie. Uwzględnia preferencje konfesyjne, uniemożliwiające katolicyzmowi i protestantyzmowi ofensywę na tereny tradycyjnie prawosławne. Ingerencja państw trzecich również powinna zostać definitywnie zakończona. Typowa aneksja terytorialna przeszła do historii. Dugin uważa, że Moskwa powinna pozbyć się wszelkich resentymentów i tak zagospodarować wspomnianą przestrzeń aby nie kolidowało to z jej interesami. Do tego niezbędne są Niemcy. Aleksander Dugin zdaje sobie doskonale sprawę z faktu, że Eurazji nie będzie bez Niemiec, dlatego próbuje za wszelką cenę pozyskać sprzymierzeńca, obiecując rekompensatę terytorialną na wschodzie. Obszar, będący istotą podziału Dugin nazywa „Sredniaja Jewropa”. Rozciąga się od Renu po Białoruś i Ukrainę, w jej skład wchodzi narody byłego państwa austro-węgierskiego, Niemcy, Prusy, kraje bałtyckie, większość ziem polskich i część zachodnioukraińskich²⁴. Według Aleksandra Dugina obszar ten powinien znajdować się w niemieckiej strefie wpływu. Natomiast na wschód od tego rozgraniczenia znajdują się obszary przynależne do rosyjskiej strefy²⁵.

Zarysowana wizja podziału Europy ma na celu podporządkowanie Moskwie jak największej części kontynentu, a to wymaga pełnej akceptacji Berlina. Jedynie idąc na kompromis terytorialny można osiągnąć zamierzony cel. Wyodrębnienie Europy Środkowej i przekazanie jej pod kuratelę Niemiec wiąże się z szerszą koncepcją geopolityczną Aleksandra Dugina. Rosja jest za słaba żeby Niemcy zdominować, dlatego musi je sobie zjednać. Tym bardziej, że widzi w państwie niemieckim spadkobiercę polityki pruskiej a zatem eurazjatycki, a nie atlantycki model sprawowania władzy²⁶. *„W tej perspektywie wydaje się celowe zwrócenie obwodu kaliningradzkiego (Prus Wschodnich) Niemcom, byłby to wyraz rezygnacji z ostatniego terytorialnego symbolu tragicznej bratobójczej wojny. Z kolei, aby to przekonanie nie było traktowane przez Rosjan jak krok ku geopolitycznej kapitulacji, Europa powinna przedłożyć Rosji inne możliwości aneksji terytorialnych, względnie inne możliwości rozszerzenia strefy wpływów, przede wszystkim kosztem tych państw, które uparcie dążą ku „federacji czarnomorsko-bałtyckiej”²⁷.* Dugin przekazuje Niemcom nie tylko cały region leżący między

²⁴ A. Dugin, *op. cit.*, s. 220.

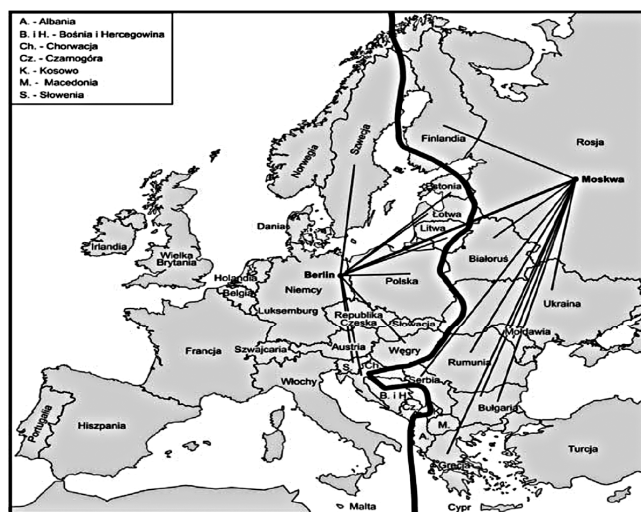
²⁵ Jak również wszystkie państwa południowo-wschodniej Europy wierne prawosławiu: Serbia, Macedonia, Rumunia, Bułgaria, Mołdawia, Grecja oraz muzułmańska Albania.

²⁶ Dla Aleksandra Dugina Niemcy są stale ekspansjonistycznym mocarstwem.

²⁷ A. Dugin, *op. cit.*, ss. 228 – 229.

Bałtykiem a Adriatykiem, ale też naprawia skutki II wojny światowej poprzez oddanie obwodu kaliningradzkiego z powrotem we władanie spadkobiercom Prus²⁸. Odtworzenie państwa pruskiego w jego historycznych granicach²⁹ ma na celu stabilizację regionu i dalszą integrację, czego finałem ma być powstanie nowego tworu geopolitycznego – Federacji Bałtyckiej. Jednoczenie się państw bałtyckich w jeden blok, do którego powinny wejść Norwegia, Szwecja, Niemcy, Estonia, Finlandia-Karelia, Dania, Holandia (specjalny status dla Polski, Litwy i Łotwy) nastąpi wokół Prus. Strategiczna kontrola nad tym terenem będzie w gestii Moskwy oraz jej eurazjatyckiego kompleksu obronnego. Naturalną koniecznością jest wystąpienie wyżej wymienionych państw z Sojuszu Północnoatlantyckiego³⁰. W rezultacie kilkanaście państw europejskich ma utracić swoją niepodległość, a o ich przyszłości będą decydować dwa państwa tworzące kondominium rosyjsko-niemieckie.

Ilustracja 4., Podział geopolityczny stref wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej między Rosją a Niemcami

Źródło: A. Dugin (1999, s. 227)

Problem w rozważaniach teoretycznych sprawia Duginowi Polska. Stanowi dla niego strefę buforową pomiędzy Unią Europejską a Rosją. Odpowiada za

²⁸ *Ibidem* ss. 228, 372.

²⁹ Prusy mają objąć część protestanckich Niemiec (bez Bawarii), część Polski, Litwy i Rosji (Obwód Kaliningradzki).

³⁰ A. Dugin, *op. cit.*, ss. 372-373.

ład wschodniego krańca Europy. Jest głównym satelitą sił atlantyckich na kontynencie eurazjatyckim. Polska należy równocześnie do dwóch kręgów cywilizacyjnych – poprzez katolicyzm do Zachodu, a poprzez swoją słowiańskość do Wschodu. Ma swoją tradycję geopolityczną. Przez kilka stuleci to ona ogniskowała wokół siebie mniejsze narody, zarówno te o korzeniu słowiańskim, jak i te, z którymi przez położenie w Europie Środkowej miała wspólnotę interesów. Historyczny precedens niezależności politycznej państwa polskoliteńskiego³¹ napawa obawami rosyjskiego geopolityka. Usamodzielnienie się tej przestrzeni geopolitycznej może pokrzyżować plany zbudowania osi Berlin-Moskwa³². Odrodzenie się „cywilizacji bałtyckiej”³³ przeszkodzi w odbudowie Prus i Federacji Bałtyckiej. Proamerykańska Polska jest według Dugina najważniejszym elementem geopolityki atlantyckiej³⁴. Przez swoją antyniemieckość i antyrosyjskość wyklucza wszelkie procesy integracyjne i uniemożliwia ustabilizowanie sytuacji politycznej w Europie Środkowej. Aleksander Dugin nie widzi sensu w zachowaniu integralności terytorialnej Polski. Twierdzi, że cała zachodnia i północna część Polski powinna znaleźć się w granicach odtworzonego państwa pruskiego³⁵. Natomiast wschodnie okrainy³⁶ raz są częścią rosyjskiego świata, a raz ze względu na mniejszość polską żyjącą w zachodniej Białorusi i na Ukrainie powinny przynależeć do Polski. Zresztą ostateczne decyzje w kwestii losu Polski podjęte byłby w Berlinie, jako że jest to strefa, w której Polska powinna się znaleźć³⁷. Polska jest niebezpieczna również przez swoją różnorodność. Dlatego musi dokonać wyboru, inaczej będzie musiała zniknąć. „*Kraje tego regionu muszą się określić: albo tu, albo tam*”³⁸. Nie da się pogodzić dwóch tożsamości: „*Polska musi wybrać: albo tożsamość słowiańska, albo katolicka*”³⁹. Inaczej Polska „*nastawi wszystkich wobec siebie wrogo i po raz kolejny stanie się strefą konfliktu*”⁴⁰. Kraj usytuowany na rozdrożu geopolitycznym nie powinien istnieć. Dugin przedstawia strategię na dokonanie oczekiwanego wyboru, tj. bizantyjskiego. Przede wszystkim

³¹ Chodzi o tradycję polityczną Rzeczypospolitej Obojga Narodów i o okres kiedy była możliwość stworzenia odrębnej „cywilizacji katolickiej”.

³² W teorii Aleksandra Dugina część ziem polskich jest częścią składową Federacji Bałtyckiej.

³³ Cywilizacja bałtycka geograficznie pokrywa się z historycznymi granicami Polski i Litwy. Jej odrodzenie w postaci sojuszu polsko – bałtyckiego stanowi zagrożenie dla Federacji Bałtyckiej.

³⁴ A. Dugin, *op. cit.*, s. 372.

³⁵ P. Eberhardt, *Koncepcje geopolityczne Aleksandra Dugina*, „Przegląd Geograficzny” 2010, t. 82, z. 2, s. 234.

³⁶ Chełmszczyzna, Łemkowszczyzna, Białostoczczyzna.

³⁷ A. Dugin, *op. cit.*, s. 385.

³⁸ Czekam na Iwana Groźnego – rozmowa z Aleksandrem Duginem, „Frona” 1998, nr 11–12, <http://niniwa2.cba.pl/rosja10.htm>, (dostęp 24.11.2012).

³⁹ *Loc. cit.*

⁴⁰ *Loc. cit.*

trzeba dążyć do osłabienia religijno – kulturowej tożsamości Polski⁴¹, która nie pozwala jej na zbytne zbliżenie z Rosją, jak i rozplątanie się w zdominowanej przez Niemcy Europie. Trzeba podciąć wszelkie katolickie korzenie przez „siły, domagające się prowadzenia przez te państwa (Polska, Litwa) polityki niekatolickiej – zwolennicy świeckiej socjaldemokracji, neopoganie, etnocentryści, prawosławne i protestanckie kręgi religijne, mniejszości narodowe”⁴². Aleksander Dugin zauważa, że katolicyzm „trzeba rozkładać od środka, wzmacniać polską masonerię, popierać ruchy świeckie, promować chrześcijaństwo heterodoksyjne i antypapieskie”⁴³. Rosyjski geopolityk twierdzi, że Polska nie uchroni się przed sekularyzacją. Zachód niesie ze sobą jedynie nihilizm, natomiast wersja eurazjatycka, walcząc z katolicyzmem jest o tyle lepsza, bo przynajmniej pozostawia słowiańską tożsamość⁴⁴. Maksymalne osłabienie Polski jest fundamentem stosunków rosyjsko-niemieckich. Antagonizmy wewnętrzne oraz zewnętrzne leżą w interesie wspomnianych wyżej sąsiadów. Konflikt polsko-ukraiński, napięte stosunki z Litwinami oraz właśnie między siłami politycznymi w samej Polsce wpisują się w scenariusz „rozmiękczenia” Polski⁴⁵. Polska będzie musiała ostatecznie wybrać. Zapewne jej wybór padnie na Europę. Według Aleksandra Dugina to bardzo dobrze, ponieważ Europa ma stać się głównym sojusznikiem przeciwko amerykańskiemu czyli atlantyckim zapędom na kontynencie. Wejście Polski do Unii Europejskiej, jak i jej południowych sąsiadów jest spełnieniem oczekiwań Dugina. Akces oznacza jednoznaczne postawienie tamy na Wschodzie Unii. Białorusi i Ukrainie nie pozostaje nic innego jak zacieśnienie więzi z Rosją⁴⁶. W praktyce oznacza to „zbieranie” byłych republik oraz integrację postsowieckiej przestrzeni. Dzięki temu Rosja może powrócić do swoich dawnych imperialnych granic. Rola Rosji jako lidera jest niezbędna w realizacji eurazjatyckiego scenariusza oraz do pokonania atlantyzmu i mondializmu.

Aleksander Dugin znakomicie odnajduje się w ideologicznym pejzażu Rosji po 1991 roku. Rozgrzeszenie i usprawiedliwienie komunizmu oraz połączenie go z nacjonalistycznymi tendencjami pozwoliło mu na zaistnienie w szerokim kręgu odbiorców. Posługując się narodowym komunizmem zaszczerpił obecnemu pokoleniu Rosjan postawę, która stworzyła coś w rodzaju nowej ideologii rosyjskiej. Uważna obserwacja pozwala wnioskować, że dążenie do odbudowy

⁴¹ A. Nowak, *Pokusy rosyjskiej geopolityki*, „Arcana” 2002, nr 44, s. 86.

⁴² A. Dugin, *op. cit.*, s. 373.

⁴³ *Czekam na Iwana Groźnego...*, *op. cit.*

⁴⁴ *Loc. cit.*

⁴⁵ D. Kostianowska, *Polska w tekstach Aleksandra Dugina i jego zwolenników*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2001, t. 1, nr 4, s. 123.

⁴⁶ A. Nowak, *op. cit.*, s. 87.

utraconej pozycji oraz próby odzyskiwania wpływów w bloku wschodnim mają swoje przełożenie w bieżącej polityce rosyjskiej.

Czy emanacją neo-eurazjatyckiego porządku w Europie Środkowo-Wschodniej może stać się wspomniana oś geopolityczna Berlin-Moskwa? Czy plan stworzenia wielkiej Eurazji może się spełnić? Wszak wiadomo, że porozumienie potęgi wielkoprzestrzennej z mocarstwem technokratycznym oraz niekontrolowany rozwój potęgi interkontynentalnej stanowi potężne zagrożenie dla państw i narodów będących swoistą zaporą geopolityczną, a tym samym również dla ładu światowego. Na podwórku europejskim porozumienie dwóch potęg kontynentalnych, czyli Niemiec (Prus) i Rosji ma długą tradycję. Fundament pod projekt Eurazji może stanowić połączenie rosyjskich zasobów surowcowych i osiowego położenia z niemiecką organizacją i potęgą przemysłową. Czy współcześnie także widoczne jest splatanie się jednakowych celów rosyjsko-niemieckich? Obawy może budzić zgodne współdziałanie na linii politycznej, gospodarczej i wojskowej. Idea Trójkąta Kaliningradzkiego jako nowej kontynentalnej przestrzeni politycznej będącej próbką dla „Związku Europy i Rosji”, wspólne przedsięwzięcie w postaci Nord Streamu oraz zainteresowanie RFN modernizacją rosyjskiej armii mogą stanowić emanację nowego rozdania w relacjach rosyjsko-niemieckich.

Katarzyna Kaczyńska – absolwentka historii o specjalności Rosja w XX wieku oraz podyplomowych „Studiów Wschodnich” w Studium Europy Wschodniej UW. Zajmuje się historią, geopolityką oraz mniejszościami narodowymi w postsowieckiej Europie Wschodniej.

Aleksandr Dugin's Concept of Neo-Eurasianism

Katarzyna Kaczyńska

Halford Mackinder is widely accredited with introducing the term "Heartland" to the English vocabulary; otherwise known as the Eurasian Steppe. This is a stretch of land which extends from Poland and Hungary, all the way to Mongolia. According to Mackinder, control of this area is of key importance, as it gives command of the world. This theory of Mackinder's formed the basis for contemporary geopolitical thought. It inspired the Germans, French and Russians, including the leading representative of contemporary Russian geopolitics – Aleksandr Dugin.

Dugin has become the architect of a new vision of Russia. As an advocate of the restoration of the Russian empire, he believes that Russia (as the Heartland) is pre-destined to become a land superpower. He believes this can be achieved under the circumstances that the idea of Eurasianism is resurrected and a new "axis of history" is created along Russian lines.

Aleksandr Dugin's theory assumes that confrontation is inevitable. He distinguishes two civilizations standing at polar opposites to

Концепция неоевразийства Александра Дугина

Екатерина Качинская

Хэлфорд Маккиндер первым ввел термин «Heartland», то есть, Великая Степь. Это граница, простирающаяся от Польши и Венгрии до Монголии. Согласно Маккиндеру, власть над этой территорией имеет решающее значение, потому что позволяет господствовать над всем миром. Теория Маккиндера дала основу для современной геополитической мысли и вдохновила аналитиков из Германии, Франции и России, где одним из популярных идеологов российской современной геополитики является Александр Дугин.

Руссиянин стал архитектором нового видения России. Как сторонник восстановления Российской империи, он считает, что России так или иначе предопределено создать территориальную сверхдержаву (как Heartland). Это может быть осуществлено при условии воскресения идеи евразийства и создании для России соответствующей новой «исторической оси».

Теория Александра Дугина предполагает, что конфронтация неизбежна. Отличает две, находящиеся на противоположных полюсах цивилизации, которые естественным

each other, which naturally compete with each other: Western civilization and Eastern Civilization. Russia must first defeat its greatest rival – Sea Power; the Atlantic civilization which is identified with the United States. Dugin proposes the creation of three strategic axes centering on Moscow and emanating to Berlin, Tokyo and Tehran.

The political concept of Neoeurasianism presumes the creation of a continental bloc at the junction point of two imperial powers: Germany and Russia. East-Central Europe represents something of an obstacle which, in the interests of Russia, should be neutralized. The aim of this disintegration would be the creation of a new geopolitical entity – the Baltic Federation.

Poland represents a serious threat, as it has the causative power to build alliances and a historical tradition of integrating this part of Europe. If this area should become independent, it has the potential to disrupt the plan to create a Berlin-Moscow axis. Dugin does not see any sense in retaining the territorial integrity of Poland; maximum effort should be engaged in weakening (including religious-cultural identity) and subordinating Poland to the major continental powers.

Can the plan to create a Greater Eurasia come to fruition? Can its basis be the union of Russia's natural resources and central axis location combined with Germany's organiza-

образом конкурируют друг с другом - западной цивилизации и цивилизации Востока. Россия должна сначала победить соперника - Sea Power, атлантическую цивилизацию, приравнивающуюся к Соединенным Штатам. Дугин предлагает создание трех стратегических направлений: Москва – Берлин, - Токио и Тегеран.

Политическая концепция неоевразийство предполагает создание континентального блока на стыке двух имперских держав - Германии и России. Центральная и Восточная Европа является своего рода препятствием, которое во имя интересов российско-германских должно быть нейтрализовано. Дезинтеграция позволит создать новое геополитическое формирование – Балтийскую Федерацию.

В этом плане Польша представляет собой серьезную угрозу, так как имеет возможность создания альянсов и историческую традицию интеграции в европейское пространство. Независимость этого геополитического поля может расстроить планы по строительству оси Берлин - Москва. Дугин не видит смысла в сохранении территориальной целостности Польши, которую необходимо максимально ослабить (в том числе ее религиозно - культурную идентичность) и подчинить сильным континентальным игрокам.

Может ли сбыться план по созданию Великой Евразии? Может

tion and industrial might? Political, economic and military cooperation between Germany and Russia reveal that this may be a cause for some concern.

ли сочетание некоторых важных факторов, таких как российские природные ресурсы и немецкая организованность с ее индустриальной мощью, стать основой этого замысла? Согласованные немецко - русские действия на линии политического, экономического и военного сотрудничества могут вызывать некоторые тревоги.

